

สรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลโครงสร้างเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษากับข้อมูลเชิงประจักษ์ และเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้รวมสำหรับเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา

กลุ่มตัวอย่างสำหรับงานวิจัยครั้งนี้ คือ โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติที่มีการประเมินโรงเรียนตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาในปีการศึกษา 2538 จำนวน 7,435 โรงเรียน สุ่มเลือกจากประชากร จำนวน 28,918 โรงเรียน ที่กองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติเก็บรวบรวมข้อมูลได้

ข้อมูลสำหรับการวิจัย คือ ผลการประเมินโรงเรียนตามแบบประเมินเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2536 ซึ่งมีตัวบ่งชี้ที่ใช้ในการประเมิน จำนวน 43 ตัวบ่งชี้ ข้อมูลนี้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมโดยขอคัดลอกจากกองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติที่ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดทั่วประเทศเอาไว้

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC โดยการวิเคราะห์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ แนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง และการกระจายของข้อมูล สำหรับพิจารณาความเหมาะสมในการนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบ และใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการวิเคราะห์เพื่อตอบปัญหาวิจัย สำหรับการวิเคราะห์เพื่อตอบปัญหาวิจัยนี้ ใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (confirmatory factor analysis) และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง (second order confirmatory factor analysis) ด้วยโปรแกรม LISREL 8.10

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้รวมสำหรับเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ แยกสรุปตามขั้นตอนการวิเคราะห์ ดังนี้

1.1 การวิเคราะห์เพื่อสร้างสเกลองค์ประกอบมาตรฐาน โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (confirmatory factor analysis) ก่อนที่จะทำการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบ่งชี้ทั้ง 43 ตัวบ่งชี้ พบว่า สหสัมพันธ์ระหว่างตัวบ่งชี้มีค่าเหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบเป็นอันมาก ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน เพื่อสร้างสเกลองค์ประกอบมาตรฐาน แยกตามโมเดลต่างๆ ที่ทำการวิเคราะห์ทั้ง 5 โมเดล ได้แก่ โมเดลงานวิชาการ โมเดลงานกิจการนักเรียน โมเดลงานบุคลากร โมเดลงานธุรการและการเงิน และโมเดลงานอาคารสถานที่และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พบว่า ได้ค่าสถิติวัด

ระดับความกลมกลืน (goodness of fit measures) ระหว่างโมเดลตามกรอบความคิดในการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ในรูปของค่าไค-สแควร์ มีค่าเท่ากับ 0.43, 0.14, 0.10, 0.0026 และ 0.11 ตามลำดับ ท็องคาอึสระ 3, 2, 1, 2 และ 1 ตามลำดับ และมีค่าความน่าจะเป็น 0.93, 0.93, 0.75, 1.00 และ 0.74 ตามลำดับ วัดในรูปดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 1.00 ทุกโมเดล และวัดในรูปดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 1.00 ทุกโมเดล แสดงว่าโมเดลตามสมมุติฐานวิจัยสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดีมาก นอกจากนี้ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้มีนัยสำคัญทางสถิติทุกค่า แสดงว่าตัวบ่งชี้ทั้งหมดนี้เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญขององค์ประกอบมาตรฐานของตน ในโมเดลเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา และจากผลการวิเคราะห์สามารถสร้างสเกลองค์ประกอบมาตรฐานหรือตัวบ่งชี้ใหม่ จำนวน 17 ตัว ดังสมการ

$$STD1 = 0.39(ZIND1)+0.20(ZIND2)+0.51(ZIND3)$$

$$STD2 = 0.38(ZIND4)+0.27(ZIND5)+0.39(ZIND6)$$

$$STD3 = 0.30(ZIND7)+0.29(ZIND8)+0.20(ZIND9)$$

$$STD4 = 0.27(ZIND10)+0.19(ZIND11)+0.35(ZIND12)+0.44(ZIND13)$$

$$STD5 = 0.20(ZIND14)+0.55(ZIND15)$$

$$STD6 = 0.47(ZIND16)+0.11(ZIND17)+0.06(ZIND18)+0.15(ZIND19)$$

$$STD7 = 1.15(ZIND20)$$

$$STD8 = 0.18(ZIND21)+0.41(ZIND22)$$

$$STD9 = 1.02(ZIND23)$$

$$STD10 = 0.59(ZIND24)+0.30(ZIND25)$$

$$STD11 = 0.50(ZIND26)+0.41(ZIND27)+0.24(ZIND28)$$

$$STD12 = 0.12(ZIND29)+0.20(ZIND30)+0.16(ZIND31)+0.15(ZIND32)$$

$$STD13 = 0.22(ZIND33)+0.17(ZIND34)+0.15(ZIND35)+0.19(ZIND36)$$

$$STD14 = 0.17(ZIND37)+0.41(ZIND38)$$

$$STD15 = 0.36(ZIND39)+0.38(ZIND40)$$

$$STD16 = 0.99(ZIND41)$$

$$STD17 = 0.27(ZIND42)+0.31(ZIND43)$$

1.2 การวิเคราะห์เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้รวมสำหรับเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา เป็นการพัฒนาจากสเกลองค์ประกอบมาตรฐาน ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง (second order confirmatory factor analysis) ก่อนที่จะทำการวิเคราะห์ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบ่งชี้ใหม่ทั้ง 17 ตัวบ่งชี้ พบว่า สหสัมพันธ์ระหว่างตัวบ่งชี้มี

ค่าเหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบเป็นอันมากเช่นเดียวกัน ผลการพัฒนาตัวบ่งชี้รวมสำหรับเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา ในการวิเคราะห์องค์ประกอบอันดับแรก ได้ค่าสถิติวัดระดับความกลมกลืน (goodness of fit measures) ระหว่างโมเดลตามกรอบความคิดในการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ในรูปของค่าไค-สแควร์ มีค่าเท่ากับ 12.99 ที่องศาอิสระ 26 และมีค่าความน่าจะเป็น 0.98 วัดในรูปดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 1.00 และวัดในรูปดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 1.00 แสดงว่าโมเดลตามกรอบแนวคิดในการวิจัยสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดีมาก คำนำน้หนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้มีนัยสำคัญทางสถิติทุกค่า เรียงลำดับจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากไปน้อย คือ มาตรฐานที่ 4, 11, 16, 7, 2, 9, 10, 1, 15, 3, 13, 6, 5, 12, 17, 14 และ 8 สำหรับในการวิเคราะห์องค์ประกอบอันดับที่สอง ทุกองค์ประกอบงานโรงเรียนทั้ง 6 งาน มีน้ำหนักองค์ประกอบสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกค่า เรียงลำดับจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากไปน้อย คือ องค์ประกอบด้านงานกิจการนักเรียน งานธุรการและการเงิน งานบุคลากร งานอาคารสถานที่ งานวิชาการ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.95, 0.94, 0.92, 0.88, 0.81 และ 0.80 ตามลำดับ น้ำหนักองค์ประกอบดังกล่าว แสดงว่าตัวบ่งชี้รวมสำหรับเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาเกิดจากองค์ประกอบงานกิจการนักเรียนเป็นอันดับแรก รองลงมา คือ งานธุรการและการเงิน งานบุคลากร งานอาคารสถานที่ งานวิชาการ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งองค์ประกอบงานด้านต่าง ๆ เหล่านี้มีความแปรผันร่วมกับองค์ประกอบตัวบ่งชี้รวมสำหรับเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา ร้อยละ 91, 89, 84, 77, 66 และ 64 ตามลำดับ และได้สเกลองค์ประกอบตัวบ่งชี้รวมสำหรับเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา (SSTAND) ดังสมการ

$$\begin{aligned} SSTAND = & 0.24(ZSTD1)+0.03(ZSTD2)-0.04(ZSTD3)+0.02(ZSTD4)+ \\ & 0.18(ZSTD5)+0.26(ZSTD6)+0.10(ZSTD7)+0.19(ZSTD8)+ \\ & 0.16(ZSTD9)+0.47(ZSTD10)+0.19(ZSTD11)+0.52(ZSTD12)+ \\ & 0.49(ZSTD13)+0.39(ZSTD14)+0.71(ZSTD15)+0.34(ZSTD16) \\ & +0.69(ZSTD17) \end{aligned}$$

จากผลการวิเคราะห์เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้รวมสำหรับเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา ทั้งสองขั้นตอน จะสังเกตเห็นว่า มีการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาไปพร้อมกันด้วย ซึ่งสรุปได้ว่าโมเดลเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาซึ่งเป็นโมเดลตามกรอบความคิดในการวิจัย หรือโมเดลตามสมมุติฐานวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดีมาก

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนาตัวบ่งชี้รวมสำหรับเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา กับข้อมูลเชิงประจักษ์ และเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้รวมสำหรับเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา โดยมีสมมุติฐานการวิจัย 2 ข้อ ข้อแรก คือ เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษามีความตรงเชิงโครงสร้างและสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ข้อที่สอง คือ ตัวบ่งชี้รวมสำหรับเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษานำหนักความสำคัญในงานของโรงเรียนทั้ง 6 งาน สอดคล้องกับน้ำหนักความสำคัญตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาที่ผู้ทรงคุณวุฒิ และคณะทำงานของกองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการกำหนดขึ้น จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะเห็นได้ว่ามีทั้งสอดคล้องและไม่สอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัย หรือสมมุติฐานการวิจัย ประเด็นสำคัญต่าง ๆ เหล่านี้ผู้วิจัยได้พิจารณาและนำเสนอตั้งรายละเอียด ต่อไปนี้

1. จากผลการทดสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลโครงสร้างเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา กับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า โมเดลเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดีมาก และน้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้มีนัยสำคัญทางสถิติทุกค่า แสดงว่าโมเดลมีความตรงเชิงโครงสร้าง และตัวบ่งชี้ทั้งหมด 43 ตัวบ่งชี้ เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญของเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา สอดคล้องตามกรอบแนวคิดในการวิจัย และสมมุติฐานการวิจัยข้อแรก กล่าวคือ เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา ที่สร้างโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และคณะทำงานของกองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ตามกรอบภารกิจและขอบข่ายงานโรงเรียนทั้ง 6 งาน ซึ่งมีโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างงานวิชาการ งานกิจการนักเรียน งานบุคลากร งานธุรการและการเงิน งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน กับมาตรฐาน จำนวน 17 มาตรฐาน และตัวบ่งชี้จำนวน 43 ตัวบ่งชี้

ผลการวิจัยดังกล่าวนี้ ยังแสดงให้เห็นว่าวิธีการพัฒนาตัวบ่งชี้ทั้ง 2 วิธี วิธีแรก คือ การจัดกลุ่มตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับสภาวะที่ต้องการแสดง โดยยึดหลักเหตุผลทางทฤษฎี แล้วดำเนินการจัดความสำคัญของตัวแปรเหล่านั้นตามหลักเกณฑ์ โดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้น ๆ เป็นคนกำหนด และวิธีที่สอง คือ การสร้างตัวบ่งชี้โดยอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ แล้วนำมาทำการวิเคราะห์จัดกลุ่มตัวแปรโดยใช้หลักเกณฑ์ทางสถิติเป็นพื้นฐานในการสร้าง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2533; เจือจันทร์ จงสถิตอยู่, 2529; Johnstone, 1981) สามารถสร้างตัวบ่งชี้ที่เป็นตัวแทนสำหรับการประเมินเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาได้ดีเช่นเดียวกัน เป็นการยืนยันว่า การสร้างตัวบ่งชี้โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญ

หรือผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญในสาขานั้นจริง ๆ และมีกรอบแนวคิด ทฤษฎีในเรื่องที่ต้องการสร้างอย่างชัดเจน จะทำให้ได้ตัวบ่งชี้ที่มีความตรงเชิงโครงสร้าง และสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ถึงแม้ว่าจะไม่ได้ผ่านการวิเคราะห์เพื่อทดสอบและยืนยันโดยวิธีการทางสถิติก็ตาม วิธีการสร้างตัวบ่งชี้โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ทรงคุณวุฒิ มีข้อได้เปรียบ คือ เป็นการประหยัดเวลาในการสร้างตัวบ่งชี้ได้มาก เพราะเมื่อผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ทรงคุณวุฒิได้ประชุมและลงข้อสรุปแล้ว สามารถนำตัวบ่งชี้ นั้น ๆ ไปใช้ได้ทันที แตกต่างจากการใช้วิธีการทางสถิติ ซึ่งจะต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลก่อนจึงจะดำเนินการวิเคราะห์เพื่อสร้างตัวบ่งชี้ได้ อย่างไรก็ตาม การสร้างตัวบ่งชี้โดยใช้วิธีการทางสถิติทำการวิเคราะห์ จะทำให้ได้ตัวบ่งชี้ที่ผ่านการวิเคราะห์ และยืนยันได้ว่าตัวบ่งชี้ นั้น ๆ เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญ และเป็นตัวแทนที่จะใช้วัดหรือประเมินในเรื่องนั้น ๆ อันจะทำให้ได้สารสนเทศที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง และมีประโยชน์ในการนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายเพื่อปรับปรุงแก้ไขงานต่อไป จะเป็นการดีที่สุดถ้าการพัฒนาตัวบ่งชี้ นั้น ๆ จะผ่านการสร้างทั้ง 2 วิธี ดังกล่าวข้างต้น กล่าวคือ ในขั้นแรก ใช้ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ กำหนดตัวบ่งชี้ในเรื่องนั้น ๆ ขึ้นมา แล้วนำไปวัดหรือประเมินตามวัตถุประสงค์ของการสร้างตัวบ่งชี้ นั้น ๆ ในขั้นตอนที่สอง หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลได้แล้ว นำไปวิเคราะห์โดยใช้วิธีการทางสถิติอีกครั้ง เพื่อเป็นการตรวจสอบและยืนยันตัวบ่งชี้ที่ได้จากการพัฒนาในขั้นแรก พร้อมทั้งปรับปรุงให้ได้ตัวบ่งชี้ที่ดีที่สุดต่อไป

2. จากผลการพัฒนาตัวบ่งชี้เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาในภาพรวม พบประเด็นที่ไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ เมื่อพิจารณาน้ำหนักองค์ประกอบของสเกลองค์ประกอบงานโรงเรียนทั้ง 6 งาน ที่เป็นผลมาจากการวิเคราะห์ พบว่า การเรียงลำดับความสำคัญของงานต่าง ๆ จากมากไปน้อย ดังนี้คือ งานกิจการนักเรียน งานธุรการและการเงิน งานบุคลากร งานอาคารสถานที่ งานวิชาการ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผลการวิเคราะห์นี้ไม่สอดคล้องกับกรอบแนวคิดการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งกำหนดให้งานวิชาการเป็นงานหลัก มีความสำคัญเป็นอันดับแรก และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นอันดับสุดท้าย นอกจากนี้ยังไม่สอดคล้องกับน้ำหนักความสำคัญของงานในเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาที่ผู้ทรงคุณวุฒิ และคณะทำงานกำหนดขึ้น ซึ่งได้ยึดกรอบความคิดการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษาดังกล่าวข้างต้นเป็นหลัก และมีการเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้คือ งานวิชาการ งานธุรการและการเงิน งานกิจการนักเรียน งานบุคลากร งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

นอกจากจะไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานการวิจัยแล้ว ผลการวิเคราะห์ที่ได้นี้ยังไม่สอดคล้องกับงานวิจัยต่าง ๆ ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา โดยเฉพาะงานที่ผู้บริหารให้ความสำคัญในการบริหารเป็นอันดับแรก ซึ่งก็คือ งานธุรการและการเงิน (โชคชัย โกรนรา, 2525; วาสนา เดชอุดม, 2528; สมมาตร แก้วลาย, 2528; อุดม เอี่ยมสะอาด, 2531; เสียม พูลเอี่ยม, 2532) อย่างไรก็ตาม ผลการวิเคราะห์ที่ได้นี้มีบาง

ประเด็นที่มีความสอดคล้องกันกับผลการวิจัยที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาด้วย กล่าวคือ ผลการวิเคราะห์พบว่างานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นงานที่มีลำดับความสำคัญในอันดับสุดท้าย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอุดมเอี่ยมสะอาด(2528) สมศักดิ์ มั่นสวัสดิ์ (2531) เลี่ยม พูลเอี่ยม (2532) ทิพย์ ดวงวิไล (2532) ที่พบว่าผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญในการบริหารงานความสัมพันธ์เป็นอันดับสุดท้ายในบรรดางานทั้ง 6 งาน เช่นเดียวกัน

การที่ผลการวิเคราะห์ที่ได้ไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานการวิจัยนี้ น่าจะเป็นผลเนื่องมาจากการพัฒนาตัวบ่งชี้รวมสำหรับเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาในครั้งนี้ เป็นการพัฒนาโดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งเป็นข้อมูลตามสภาพที่เป็นจริง และตามสภาพความเป็นจริงนั้น ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาส่วนมากอาจจะไม่ให้ความสำคัญกับงานวิชาการเป็นอันดับแรก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ที่พบว่าผู้บริหารโรงเรียนมีพฤติกรรมในการบริหารโดยให้ความสำคัญของงานวิชาการซึ่งเป็นงานหลักนั้น ในอันดับที่ 5 หรืออันดับสุดท้าย (โชคชัย ไกรนรา, 2525; สมมาตร แก้วลาย, 2528; สมนึก สิริมา, 2535; สุรินทร์ เนียมสุวรรณ, 2536; สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2539) โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ นั้น ได้ประเมินมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาทั่วทั้งประเทศ โดยใช้เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2536 และเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา ระดับก่อนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2537 พบว่า งานที่โรงเรียนประถมศึกษาผ่านเกณฑ์มาตรฐานมากที่สุด คือ งานกิจการนักเรียน รองลงมา คือ งานธุรการและการเงิน และงานบุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับตัวบ่งชี้เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาในภาพรวมที่ได้จากการวิเคราะห์ในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนลำดับ 4 5 และ 6 นั้นคือ งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน งานอาคารสถานที่ และงานวิชาการ ตามลำดับ ซึ่งเป็นอีกผลของการวิจัยหนึ่งที่ยืนยันได้ว่าผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษายังให้ความสนใจกับการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับต่ำกว่างานอื่น ๆ ทั้ง ๆ ที่เป็นงานที่ช่วยสนับสนุนงานวิชาการ

ผลการวิจัยครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าตัวบ่งชี้เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาในภาพรวม เกิดจากองค์ประกอบงานกิจการนักเรียนเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ งานธุรการและการเงิน งานบุคลากร งานอาคารสถานที่ งานวิชาการ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ตามลำดับ ในทำนองเดียวกัน ตัวบ่งชี้เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาในภาพรวมซึ่งพัฒนาจากข้อมูลเชิงประจักษ์ ยังสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนในปัจจุบันให้ความสำคัญกับงานวิชาการซึ่งเป็นงานหลักที่ต้องปฏิบัติน้อยมาก ส่งผลให้นักเรียนประถมศึกษาในปัจจุบันขาดคุณภาพ ไม่เป็นไปตามคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร การที่ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญกับงานกิจการนักเรียน งาน

ธุรการและการเงิน งานบุคลากร และงานอาคารสถานที่ ตามลำดับดังนี้ อาจจะเป็นผลเนื่องมาจากสาเหตุต่าง ๆ ตามลักษณะและขอบข่ายของแต่ละงาน ดังต่อไปนี้

งานกิจการนักเรียน สาเหตุที่โรงเรียนให้ความสำคัญของงานกิจการนักเรียนเป็นอันดับแรก อาจสืบเนื่องมาจากปัจจัยที่สำคัญหลายประการ กล่าวคือ อัตราการเกณฑ์เด็กวัยเรียนเข้าเรียนในปัจจุบันได้เกือบครบร้อยเปอร์เซ็นต์ในทุกพื้นที่ การรณรงค์โครงการอาหารกลางวันและอาหารเสริม (นม) เช่น การตั้งกองทุนอาหารกลางวัน การปลูกกล้วยน้ำว้าในพื้นที่ว่างของโรงเรียน การประสานโครงการตรวจสุขภาพอนามัยนักเรียนกับกรมอนามัย ตลอดจนการแจกทุนการศึกษา เครื่องเขียนแบบเรียนยืมเรียน และเครื่องแบบนักเรียนอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมทั้งหมดดังกล่าวนี้อยู่ในขอบข่ายงานกิจการนักเรียนทั้งสิ้น กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้จะสังเกตเห็นว่าเป็นงานที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมสูง กล่าวคือ เห็นผลทันทีที่ทำการปฏิบัติ เช่น นักเรียนได้รับประทานอาหาร นักเรียนได้ตรวจสุขภาพ นักเรียนได้เครื่องเขียนแบบเรียน ทุนการศึกษา และเครื่องแบบนักเรียน เป็นต้น นอกจากนี้ กิจกรรมดังกล่าวต้องประสานกับหน่วยงานภายนอก โรงเรียนหรือชุมชน ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้โรงเรียนกำกับและติดตามอย่างไม่เป็นทางการไปในตัว และสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เองช่วยให้งานกิจการนักเรียนมีผลในการปฏิบัติอยู่ในอันดับแรก

งานธุรการและการเงิน สาเหตุที่ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในปัจจุบันให้ความสำคัญใส่ต่องานธุรการและการเงิน อาจสืบเนื่องมาจาก การบริหารงานโรงเรียนเป็นการบริหารงานองค์การราชการ หลักในการบริหารองค์การราชการ คือ มีข้อผูกพันโดยการยึดถือเอกสารเป็นหลักฐาน ซึ่ง เป็นขอบเขตของงานธุรการ การติดต่อสื่อสารระหว่างภายในและภายนอกโรงเรียนจะปรากฏขึ้นได้ก็ด้วยเครื่องมือจากงานธุรการ ส่วนเรื่องการเงินนั้นนับว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้การดำเนินการต่าง ๆ ในโรงเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ได้ ในเรื่องการเงินนี้ถ้าปฏิบัติผิดพลาดในเรื่องการรับจ่ายจะทำให้ผู้บริหารโรงเรียนถูกสอบสวนทางวินัยหรือถูกไล่ออกจากราชการได้ ถึงแม้ว่าจะปฏิบัติโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม แตกต่างกับการไม่ปฏิบัติงานวิชาการ เพราะถึงแม้เด็กจะอ่านหนังสือไม่ออก เขียนหนังสือไม่ได้ ก็ไม่ปรากฏว่าผู้บริหารโรงเรียนนั้นจะถูกลงโทษทางวินัยแต่อย่างใด

งานบุคลากร สาเหตุที่ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญของงานบุคลากร อาจสืบเนื่องมาจากผู้บริหารตระหนักดีว่า บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับงาน และมีความรับผิดชอบเท่านั้นที่จะช่วยให้งานต่าง ๆ ของโรงเรียนดำเนินไปได้โดยสะดวกและมีประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงดูแลเอาใจใส่ ให้การช่วยเหลือ บำรุงขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน ตลอดจนส่งเสริม สนับสนุนให้บุคลากรได้ศึกษาต่อ หรือฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถยิ่งขึ้นไป อันจะส่งผลให้ได้งานที่มีประสิทธิภาพ การทำงานบุคลากรมีความสำคัญมาก แต่ที่ผู้บริหารไม่ได้ให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก อาจสืบเนื่องมาจาก ลักษณะการบริหารงานบุคลากร เป็นงานที่มีความสลับซับซ้อนไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน และต้องเกี่ยวข้องกับปัจเจกบุคคลซึ่งมีความแตกต่างกัน ทำให้ประสบปัญหาในการบริหารงานอยู่เสมอ

งานอาคารสถานที่ ถึงแม้ว่างานอาคารสถานที่จะเป็นงานที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ไม่สลับซับซ้อนในการปฏิบัติ แต่ผู้บริหารโรงเรียนก็ไม่ได้ให้ความสำคัญในการปฏิบัติในอันดับต้น ๆ อาจสืบเนื่องมาจาก งานอาคารสถานที่นี้เกี่ยวข้องกับทรัพยากรที่สำคัญในการบริหารงาน คือ งบประมาณ พร้อมด้วยนโยบายที่จะจัดกระทำของผู้บริหารโรงเรียน โดยเฉพาะเรื่องงบประมาณนั้น ถ้าไม่มีอย่างเพียงพอแล้ว เป็นการยากที่จะดำเนินการให้สำเร็จได้ และงบประมาณที่โรงเรียนประถมศึกษาได้รับนั้น ส่วนมากจะเป็นงบประมาณของงานอื่น ๆ ซึ่งไม่ค่อยจะเพียงพออยู่แล้ว

ส่วนงานวิชาการซึ่งเป็นงานหลัก แต่มีความสำคัญในการปฏิบัติในอันดับท้าย ๆ นั้น อาจสืบเนื่องมาจาก ลักษณะของงานวิชาการเป็นงานที่ค่อนข้างเป็นนามธรรม กระบวนการและผลของงานมีรูปแบบที่ไม่ชัดเจน หรือยังมีความหมายไม่ชัดเจนสำหรับครูและผู้บริหาร โดยเฉพาะเรื่องการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับนักเรียนและท้องถิ่น ยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจและมีประสบการณ์ที่ดีที่จะรับผิดชอบในการสอนและการนิเทศงานนี้โดยตรง ขาดการสนับสนุนงบประมาณและการประสานความร่วมมือกับกรมวิชาการของหน่วยงานระดับจังหวัด โดยเฉพาะงบประมาณสำหรับสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมและครบทุกกลุ่ม ประสบการณ์ ตลอดจนคำวิสต์รายหัวนักเรียน และคำวิสต์ประจำโรงเรียน

ตัวบ่งชี้เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาในภาพรวม ซึ่งผู้วิจัยได้อภิปรายประเด็นสำคัญดังกล่าวข้างต้นนั้น ถ้าจะมองในทางกลับกัน ตัวบ่งชี้รวมสำหรับเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษานี้ แสดงให้เห็นว่า การที่โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จะผ่านเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาเป็นโรงเรียนที่มีมาตรฐานนั้น ขึ้นอยู่กับการพัฒนาโรงเรียนให้ผ่านในงานที่มีลักษณะรูปธรรมชัดเจนก่อน แล้วจึงพัฒนาในงานที่มีลักษณะซับซ้อนเป็นนามธรรม เรียงตามลำดับตามความสำคัญที่เป็นผลจากการวิจัยซึ่งเป็นการวิเคราะห์จากข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้วยวิธีการทางสถิติ ดังนี้คือ งานกิจการนักเรียน งานธุรการและการเงิน งานบุคลากร งานอาคารสถานที่ งานวิชาการ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เน้นวิธีการวิเคราะห์เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้รวมโดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์แล้วทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองเป็นสำคัญ และพบว่าเป็นวิธีการที่สามารถพัฒนาตัวบ่งชี้รวมได้ดี ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดตัวบ่งชี้หรือกำหนดนโยบายน่าจะมีการนำวิธีการพัฒนาตัวบ่งชี้รวมตามวิธีการนี้ไปใช้ในการพัฒนาตัวบ่งชี้ในเรื่องอื่น ๆ ต่อไป

2. จากผลการวิเคราะห์พบว่า ตัวบ่งชี้ทั้ง 43 ตัวบ่งชี้ของเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญและสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แสดงว่าตัวบ่งชี้ในเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาซึ่งสร้างขึ้นด้วยผู้ทรงคุณวุฒิและคณะทำงานของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติมีความตรงเชิงโครงสร้างและเป็นตัวบ่งชี้ที่สามารถแสดงสภาวะการณ์ต่าง ๆ ของโรงเรียนประถมศึกษาได้ นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่าในการพัฒนาตัวบ่งชี้ทั้ง 2 วิธี คือ การสร้างโดยผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ และการสร้างโดยอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ทำให้ได้ตัวบ่งชี้ที่ดีเช่นเดียวกัน และจากผลการวิเคราะห์ และการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า ลำดับความสำคัญของการบริหารงานโรงเรียนทั้ง 6 งาน ไม่สอดคล้องกับน้ำหนักความสำคัญตามที่กำหนดไว้ คือ มีงานวิชาการเป็นงานหลัก มีความสำคัญเป็นอันดับแรก ส่วนงานอื่น ๆ ที่เหลือเป็นงานสนับสนุนเรียงตามลำดับ คือ งานธุรการและการเงิน งานกิจการนักเรียน งานบุคลากร งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน แต่ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ลำดับความสำคัญของงานโรงเรียนทั้ง 6 งาน คือ งานกิจการนักเรียน งานธุรการและการเงิน งานบุคลากร งานอาคารสถานที่ งานวิชาการ และงานความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา ควรระมัดระวังในการนำผลการวิจัยไปใช้ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน แต่ยังไม่เป็นไปตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ ดังนั้นในการนำเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาไปใช้ในอนาคต ควรให้ความสำคัญกับการบริหารงานวิชาการเป็นอันดับแรกและพยายามพัฒนาให้ได้คุณภาพตามที่กำหนดไว้ในเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา และหลักการบริหารงานการประถมศึกษา อันจะส่งผลให้นักเรียนในระดับประถมศึกษาเป็นผู้มีความรอบรู้ในวิชาการที่เป็นพื้นฐานจำเป็นต่าง ๆ สำหรับการดำเนินชีวิตและการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นในอนาคตต่อไป

2.2 การพัฒนาตัวบ่งชี้รวมสำหรับเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาในครั้งนี้ กระทำตามกรอบแนวคิดการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติซึ่งสร้างขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 แต่แนวโน้มในปัจจุบันและอนาคตอัน

ใกล้บริบทของสังคมในด้านต่าง ๆ รวมทั้งบริบทของการศึกษามีแนวโน้มกำลังเปลี่ยนแปลงไปตามอิทธิพลของโลกยุคข้อมูลข่าวสารไร้พรมแดน โดยเฉพาะแนวคิดปฏิรูปการศึกษา แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 และความจำเป็นในการใช้คอมพิวเตอร์ในงานด้านต่าง ๆ ดังนั้นควรมีการปรับปรุงหรือสร้างตัวบ่งชี้ในเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาให้ครอบคลุมด้านต่าง ๆ เหล่านี้ โดยเริ่มจากการสร้างโดยผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ทรงคุณวุฒิ นำไปใช้ และนำข้อมูลเชิงประจักษ์มาทำการวิเคราะห์เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้รวมอีกครั้ง ซึ่งการวิเคราะห์นั้นควรเริ่มจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) เนื่องจาก อาจจะยังไม่มียุทธวิธีหรือโมเดลที่ชัดเจน แล้วจึงทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) อีกครั้งเพื่อความแน่ใจ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ฐานข้อมูลผลการประเมินมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา ตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นฐานข้อมูลใหญ่ ผู้วิจัยทำการศึกษาเฉพาะเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2536 เท่านั้น จึงน่าจะมีการศึกษาในลักษณะเดียวกันนี้ ในเกณฑ์มาตรฐานที่ยังไม่ได้ศึกษา คือเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา ระดับก่อนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2537
2. การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา และพัฒนาเป็นตัวบ่งชี้รวมซึ่งมีข้อดี กล่าวคือ เป็นตัวบ่งชี้ที่สามารถอธิบายสภาพการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาได้ครอบคลุมทุกมิติของการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษา อันได้แก่ภารกิจ และขอบข่ายงานโรงเรียนทั้ง 6 งาน ซึ่งทำให้มองเห็นแนวทางในการดำเนินการปรับปรุงแก้ไขคุณภาพและมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาตามลำดับความสำคัญ ดังนั้นจึงน่าจะมีการศึกษาต่อโดยการนำสมการตัวบ่งชี้รวมเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ แยกศึกษาตามตัวแปร เขตการศึกษา หรือจังหวัดแล้วนำมาเปรียบเทียบกัน เพื่อจะได้ทราบลักษณะการกระจายของระดับคุณภาพโรงเรียน ซึ่งจะมีประโยชน์ในการนำไปกำหนดเขตที่ต้องเร่งปรับปรุงมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาต่อไป
3. จากการทบทวนวรรณคดีที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับลำดับความสำคัญของการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษา และจากผลการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งพบทั้งประเด็นที่สอดคล้อง และไม่สอดคล้องในลำดับที่ของงานต่าง ๆ หลายอย่าง น่าจะมีการวิเคราะห์อภิमानเพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับลำดับความสำคัญของการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษาดังกล่าว ซึ่งจะเป็นอีกหนึ่งข้อเสนอสำหรับสรุปกรอบความคิดการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษาได้